

Roku 1664 miesiąca julii pierwszego dnia | nowicz, podkomorzy Oszmianski, marszałek
ten list pan Stanisław Podolec podał do akt | koła duchownego.
(суда трибунального) Stanisław Albrycht Ze- | *Kopія* ¹⁾

115.

1787 г. Февраля 10. Донесеніе игумена Заблудовскаго монастыря Софронія епископу Переяславскому Виктору съ жалобой на ксендза Заблудовскаго Кулаковскаго.

Ксендзъ Кулаковскій насильно совращаетъ въ католичество православныхъ прихожанъ Заблудовской церкви. Игуменъ писалъ объ этомъ къ самому ксендзу Кулаковскому, къ полномочному повѣренному кн. Радивила, къ канонику аудитору, но не получилъ никакого удовлетворенія.

Сего 1787 г. генваря 27 приходу монастыря Заблудовскаго религіи благочестивой села Лубниковъ владѣнія княгини Разивѣловой Евгенія Кисилевна и села Пасинковъ Евдокія Михайловна, вступивши въ малженство религіи католицкой, ксендзъ Кулаковскій, плебанъ Заблудовскій, гвалтовно къ своей религіи католицкой привелъ и шлюбъ въ своемъ костелѣ далъ, о чемъ я предъ шлюбомъ съ просьбою то (до) его писалъ, къ пленипотенту енеральному его сіятельства князя Разивѣла г. хоронжому Сарпацкому и къ ксендзу аудитору кано-

нѣку Крушевскому, въ тотъ часъ бывшему въ графствѣ Заблудовскомъ, въ отца своего пана старосты Василковского Крушевскаго, и по моимъ письмамъ ничего не издѣлано, почему принужденъ я протестовать въ майдебургіи Заблудовской, который протестъ выписано съ книгъ при семъ и письма вашему високопреосвященству съ покорностію моею въ распоряженіе архипастырское представлено. 1787 г. февраля 10. Заблудовскаго Св. Успенскаго монастыря игуменъ Софроній.

Дѣло № 35.

116.

1787 г. Февраля 13. Меморіаль, представленный братією Заблудовскаго монастыря канонику аудитору Крушевскому о разныхъ обидахъ, чинимыхъ ксендзомъ Кулаковскимъ Заблудовскому монастырю.

Ксендзъ Кулаковскій позволяетъ себѣ разныя безчинства и самоуправства. Такъ, однажды намѣстникъ Заблудовскаго монастыря Ілія Михаловскій пригласилъ къ себѣ въ гости ксендза Кулаковскаго и угостилъ его прилично его сану. Проведши нѣкоторое время въ мирной бесѣдѣ, ксендзъ началъ поносить бранными словами російскую императрицу. Когда намѣстникъ замѣтилъ ксендзу, что такъ не подобаетъ говорить о монархахъ, ксендзъ не только не прекратилъ своей брани, но еще болѣе усиливалъ ее позорными словами; когда намѣстникъ еще разъ напомнилъ ксендзу о неприличіи его рѣчей, разгнѣванный ксендзъ началъ бить его по щекамъ и таскать за волосы. Выходя изъ монастыря, ксендзъ началъ, будто бы, извиняться предъ намѣстникомъ, но затѣмъ вдругъ ударилъ его по щекѣ, схватилъ за волосы и вытащилъ на улицу, говоря: „буду бить и убью,—какъ на собакѣ пропадетъ!“ и съ этими словами ушелъ въ свою плебанію, обзывая монаховъ нехристами, послѣднею сектою, псами и т. п. *Другой случай.* Къ іеромонаху Лаврентію, находившемуся въ гостяхъ у акцизнаго стражника, явились два посланца отъ ксендза Кулаковскаго и сказали, что ксендзъ приглашаетъ къ себѣ о. Лаврентія по очень важному дѣлу. Не подозрѣвая злаго умысла, іеромонахъ

¹⁾ Подлинныя документы консисторіею препровождены игумену Софронію, а копія съ нихъ оставлены при дѣлѣ.

Лаврентій отправился въ плебанію. Не успѣлъ онъ сдѣлать и шагу за порогъ плебаніи, какъ ксендзъ Кулаковскій выбѣжалъ къ нему на встрѣчу, приказалъ своимъ батракамъ держать о. Лаврентія, а самъ билъ его по щекамъ, таскалъ за волосы и за бороду и избилъ его столь жестоко, что о. Лаврентій проболѣлъ три недѣли. Въ присутствіи собравшейся на этотъ позоръ толпы ксендзъ поносилъ православную вѣру, называя православныхъ еретиками, схизматиками, недовѣрками, псами и т. п.

Третій случай. Ксендзъ Кулаковскій послалъ въ Заблудовскій монастырь своего ксендза комендарія будто бы для сбора коленды. Монахи приняли его любезно, угостили его и дали ему „на коленду“ злотъ (15 коп.). Въмѣсто благодарности ксендзъ комендарій сталъ поносить позорнѣйшими словами російскую императрицу, монастырскій храмъ, а одного изъ іеромонаховъ (Илію) схватилъ за волосы и держалъ его съ такою силою, что едва могли освободить его изъ рукъ комендарія три монастырскихъ батрака.

Klasztor rytus graeco non uniti Zabłudowski nie mieszczając pokrzywdzenia względem przywłaszczenia parafii y nazywania syzmatykami, które już doszło wiadomości pasterskiej waszey, tylko nie przepominając jeszcze z osobnym a sprawiedliwym zalem, w tym memoryale wyrażającym się, udac się do pasterskiej władzy ile do pełnomocnej sobie danej zwierzchności, wielmożny audytorze dobrodzieju. Gdy nasze włoki graniczą klasztoru naszego z imc xiędzem Kułakowskim, letnio porą wyjechał nasz s. p. xiądz Eliaz Michałowski do robotników swoich, znajdował się tam y ksiądz Kułakowski pleban na swoich także włokach, na których bawiąc się czas niemały y w dobrej harmonii zaproszony był od naszego xiędza namiestnika do klasztoru naszego, częstowany będąc iak stannasz wyciągał, gdzie czas niejakiy xiądz pleban bawiąc spokojnie, w ostatku zaczął łzyć nayiasniejszą imperatorową naynieuczciwsiemi słowy; za co narzekał x. Michałowski, że nie godzi się mówić o monarchach tak dotkliwie, a gdy się szerzył x. Kułakowski z dalszym tей..., upominał się tego wzmiankowany x. nieboszczyk Michałowski namiesnik, za co kilkakrotnie w policzek od xiędza Kułakowskiego w tamecznym klasztorze dostał y za włosy był włuczonym; w ostatku niby przeprasając już na odchodzie w forcie klasztornej uciowszy iak pierwiej pięścią w twarz, porwał za włosy y na ulicę wyciągnął, a pochwałki czyniąc y obiecując bic zabic: „iak na psach przepadnie ten syzmatyk“! y odszedł do plebanii; a nadto nie uznając nas bydz chrześcianami, sektą naygorszą y psami nazywał.

Na co wszystko stano świadki osobisci, między ktoremi imc pan Kazimierz Nowitski pisarz celny, imc pan Antoni Harmanowski lantwoyt miasta Zabłudowa. Nadto w r. 1785, 14 augusta, z dyspozycji tegoż w Bogu zesłego xiędza Michałowskiego namiesnika, gdy w interesie klasztornym do złotnika dla odzyskania ewangelii w oprawie będącej został być posłanym Łaurenty zakonnik z obywatelem miasta Bielska człekiem, z kąd powracając zaproszeni byli od imc p. Kędziarskiego strażnika celnego do iegoż stancyi, gdzie gdy się mało bawili, w tym naszedł xiądz karmalista z organistym na komedzie przy kosciele tutejszym będącym, prosząc imieniem xiędza Kułakowskiego do plebanii, mówiąc: x. proboszcz ma interes pilny. Pomieniony Łaurenty na prośbę dwóch osób przysłanych dał się namówić y zgłosił się do plebanii iść, lecz skoro wstąpił na krok plebanii, w tym wypadł imc x. Kułakowski, zaczął wołać ludzi swoich poddanych parobków, ogrodników, niektórych mieszczan, do trzymania x. Łaurentego, a tym czasem bił, y policzków więcej dwanaście dawszy, za włosy targając y za brodę, włoczył po ziemi tak dalece, że zbity y zmietorzony chorował niedziel trzy bez nadziei życia. Tym nie kątętuiąc się łzył niegodziwemi słowy wgłos w przytomności ludzi, zgromadziwszy świeckich tamecznych mieszczan zabłudowskich; naybardziej co większego, wiarę naszą heretykami, psami, syzmatykami, niedowiarkami, odszczepięcami nazywał. A gdy nie mogąc złości swej sam przez się zadość uczynić y nie mogąc osobo swą uczynić, przysłał na klasztor swego komendarza pod pozo-

rem kolędy, a w istocie zkrzywdzenia. Zakonnicy nasi przyiwszy iego mile, na ucztę zaprosili, a potem za kolędę obdarzyli złotym polskim, ale zamiast dziękczynienia, obożymy słowy łaiąc, niezwyćzione monarchinią Rossyiską naynieucziwszymi słowy, potem s. prawosławną Uspenską cerkiew, mieysce chwały Bozey, ponizał y wychodkiem nazywac wazył się w klasztorze, wreszcie porwał za włosy imc xiędza Eliasza, tak tego porwał, że trzech parobkow nie mogli wydrzec mu z ręki, porwali się sami ludzie ci co wyrwali z rąk xiędza karmality x. Eliasza y mogli nie co potraćić y poturbowac, ale nie bizunami bili, iak dowodzi x. Kułakowsk. Lecz ktoz wie iezeli xiądz Eliazs Michałowski czy nie z tey przyczyny od tego pobicia z tym się rostał światem. Te zaskarzenie zanosząc przed tron iasniewielmoznego pasterza zebrzem iak nayprętszego rezolucyi y uspokojenia tey sprawy przy naygłębszym wyrażeniu nas niegodnych bogomodlcow. X. Łaurenty Szachowski. Jan Smolicz prezbiter. Paweł Kędziński pisarz.

Takowy memoryał odsyła się do mającego być zesłanym wielm. imc xiędza wizytatora, który zaskarżenia w nim wyrażone roztrząśnie y na mieyscu ostatecznie osądzi. Dat. w Wa-

silkowcie miesiąca 13 februarii 1787. X. A. Kruszewski kanonik.

NB. Копія этого меморіала представлена епископу Виктору Садковскому при слѣдующемъ донесеніи іеромонаха Лаврентія:

W pokrzywdzeniu dawniey odniesionym od imc xiędza Woyciecha Kułakowskiego oraz w poczynionej wioleocy przez tegoz y iego komendarza klasztorowi naszemu ritus graeco non uniti Zabłudowskiemu, ieszcze przed rządem wieleb. imc x. Sofroniego, terazniejszego naszego ihumena, gdy nie było gdzie zazałac się na xiędza Kułakowskiego, pribiec musiałem dotąd az nim przybył w. imc xiądz Kruszewski kanonik y audytor dyecezyi Wilenskiej do oycy swego w. imc p. starosty do Wasilkowa, w ten czas zabiegaiąc czasowi poznieyszemu, aby podobnych nie czynił xiądz Kułakowski w klasztorze y w miescie nam agrawacyi, napisałem memoryał, okolicznosc kazdą sprawiedliwie wyrażaiąc, ktorego dla przejrzenia iw. pana kopią od słowa do słowa wypisaną przyłączam y na to odebrałem rezolucyi, iw. pan czytac będzie nizey tey kopii, w tym z powinności moiey czynię doniesienie, a w dalszy czas iak nam postąpis, odwazam się zaradzić iw. pasterza. X. Lawrenty Szachowski.

Дѣло № 35.

117.

1787 г. Февраля 17. Прошение игумена Заблудовскаго монастыря Софронія епископу Виктору Садковскому о переводѣ его въ другой монастырь по случаю неистовствъ ксендза Кулаковскаго.

Насильное совращеніе православныхъ въ католичество, притѣсненія, обиды и оскорбленія, неоднократно испытанныя игуменомъ Софроніемъ со стороны ксендза Заблудовскаго Кулаковскаго, не прекращаются. Опасаясь лишиться жизни, чего можно ожидать отъ безчеловѣчнаго ксендза Кулаковскаго или отъ его пріятелей, какъ это уже и случилось со многими, просить слезно перевести его, игумена, въ другой монастырь.

Прошлаго 1786 г. генваря 12 опредѣленъ я нижайшій отъ вашего високопреосвященства въ Заблудовскій Успенскій монастырь игуменомъ, куда и прибылъ, и изъ самаго пріѣзду моего плебанъ Заблудовскій ксіондзъ Кулаковскій притѣсненіе и уко-

реніе великое релѣгій благочестивой людемъ приходу монастыря Заблудовскаго дѣлаетъ, также и меня публѣчно бранить и поносить, что еще и сего года двоихъ душъ женска пола привелъ къ своей религіи католичкой, о чемъ вашему високопреосвященству отъ

мене и представлено, почему я въ великой опасности нахожусь, чтобъ въ какомъ случаѣ отъ его или отъ его пріятелей не лишиться мнѣ и жизни, какъ отъ его безчеловѣчнаго и бывало на многихъ. Того ради слезно прошу вашего високопреосвященства..., мене нижайшаго въ какой иной монастырь перевести, за что я нижайшій по

жизнь мою за ваше високопреосвященство непрестанно Бога денно и ночью молить имѣю и о семъ високомиловитивое свое архипастырское учинить милосердіе. 1787 г. февраля 17. Заблудовскаго Успенскаго монастыря игуменъ Софроній.

Дѣло № 36.

118.

1788 г. Августа 24. Письмо управляющаго имѣніемъ Смѣлянскимъ графа Григорія Александровича Потемкина полковника Стала къ епископу Виктору Садковскому и состоявшееся по оному распоряженіе епископа Виктора.

Протопопъ Борзакowski, безъ вѣдома высшаго подлежащаго начальства, самовольно раздѣлилъ деревни Ревовку и Пляковку, по своему положенію составляющія собственно одну деревню, и одну изъ нихъ присоединилъ къ другому приходу, не обращая вниманія на то, что обѣ эти деревни, причисленныя къ одному приходу, несли одинаковыя издержки на постройку церкви. Полковникъ проситъ возвратить Пляковку во всемъ своемъ составѣ къ прежнему своему приходу, а протопопу сдѣлать внушеніе, дабы онъ не превышалъ своей власти. Приходскій священникъ въ Ивангородѣ настолько не любимъ въ своемъ приходѣ, что прихожане его скорѣе готовы перейти въ унию, чѣмъ дальше имѣть его своимъ пастыремъ, и потому проситъ удалить отъ мѣста этого священника, а на его мѣсто назначить другаго, именно—Петра Рыбальскаго, подателя письма, рекомендуемаго княземъ Любомірскимъ и „излюбленнаго“ всѣмъ приходомъ, посвятить его въ іерейскій санъ. Проситъ также позволенія освятить часовню въ с. Михаловкѣ и совершать въ ней временно богослуженіе, пока не будетъ построена церковь. Изъ предложенія епископа Виктора консисторіи видно, что удовлетворена только первая просьба управляющаго Смѣлянскимъ имѣніемъ, именно о возстановленіи прихода Ревовки въ прежнее его составѣ: „понеже его свѣтлость князь Григорій Александровичъ Тавричскій терпѣть не можетъ въ своемъ владѣніи правленія протопоповъ другаго владѣнія“.

Jasnie wielmozny mci dobrodzieju!

Objezdzając dobra Smielanskie znalazłem w części Zatasminowey w zarządzeniu xiędza Borzakowskiego protopopy zostającej ten nieład, iż on wsie Rewówkę y Plakówkę, własnie przez swoją pozycyą iedną wies znaczące, pomimo to, iż te obydwie wspólny koszt na zabudowanie cerkwi łożyły, y do iedney parafii uwiązane były, z własney woli, nie dołożywszy się grontowey zwierzchnosci, rozdwoił, y połowę parafii do inney wsi od Plakówki oderwał. Przychodzimi przeto upraszać iw. imci pana dobrodzieja o rozkaz przyłączenia nazad do Rewówki całej Plakówki y o ostrzeżenie xiędza protopopy, aby nad zamiar swojej władzy nie występował. W dalszej kolei moiey odezwy szłę do iw. imci pana

dobrodzieja silne domawiania się o konieczne uchilenie z parafii xiędza w Iwangrodzie znajdującego się, którego tyle sobie ohydziła gromada, iż prędzey przy unii zostac, niż gą cierpieć swoim parochiem oswiadczać się. W ostatku niosę moją instancyą za Piotrem Rybalskim, podawcą tegoz pisma, ieszcze od od xięcia imci Lubomirskiego prezentowanym y dotąd iednomyslnie przez gromadę za parocha żądanym, abys gą iw. imc pan dobrodziey wyswięcić nietrudnił, czasownię w tey ze wsi Michałowce, nim się tam cerkiew zabudować usposobią, poświęcić rozkazał, co skoro pozyska przyzwoitą prezentę oraz z erekcyą mieć będzie odemnie. Zostaie mi wyznaczem s powazieniem etc. Sta a l.

По поводу этого письма протопопъ Черкасскій Даниилъ Борзаковский написалъ слѣдующій рапортъ отъ 18 января 1789 года:

Управляющій его свѣтлости князя Григорія Александровича Потемкина добрами Смѣлянскими полковникъ г. Сталь прошлаго 1788 г. 24 августа, при посѣщеніи вашимъ высокопреосвященствомъ паствы въ Жаботинскій св. Онуфріевскій монастырь между прочимъ въ своемъ письмѣ выразилъ, что якобы я безъ вѣдома его, самъ собою, отъ села Ревовки приселокъ Пляковку наданный презентомъ отобралъ и къ сему Яровому препоручилъ въ завѣдованіе тамошнему Яровацкому священнику Θεодору Гошкевичу. Но поелику таковое отдѣленіе помянутого приселка Пляковки къ сему Яровому не за моего правленія состоялося, а кѣмъ опредѣленъ туда и когда, о томъ писменно вашему высокопреосвященству опредѣленія копію прилагая, всенижайше вашему высокопреосвященству репортуя. Протопопъ Черкасскій Даниилъ Борзаковский.

Копія опредѣленія: „Священнику Фтеодору Гошкевичу пресвитеру села Ярового. Пляковку съ Авраамовкою имѣть ему равно какъ и Ярововскій за свой приходъ; понеже какъ отъ Консисторіи имѣетъ себѣ письменный выдѣ (видѣ), такъ и уплаченный онымъ отъ князя Любомирскаго Михайла презентъ за всякую въ оной Авраа-

мовки и Пляковки по сребраному рублю старому хату, то дозволяется оному священнику всѣ святіе тайны тамошнему народу въ Пляковкѣ и Аврамовкѣ живущему преподавать безъ всякаго сумнительства; села жъ Ревовки священнику Гавріилу Андреевскому къ вышпрописанной Пляковкѣ съ Авраамовкою въ приходъ не должно касаться подъ опасеніемъ законнаго штрафа, какъ то и оный священникъ Гошкевичъ больше при-
вращать къ себѣ людей не долженъ, въ томъ найстрожайше притверждается. 1778 г. марта 3-го. На подлинномъ тако: Православный протопопъ Мартинъ Левитскій.

— Резолюція епископа Виктора на рапортъ протопопа Борзаковского:

„Копія опредѣленія, приложенная здѣсь никуда негодится: почему предложить протопопу изъ Консисторіи о присылкѣ въ собственную жъ его пользу подлинника. Понеже его свѣтлость князь Григорій Александровичъ Таврическій терпѣть не можетъ въ своемъ владѣнн правленія протопоповъ другого владѣнія, какъ съ письма его свѣтлости видно: то при семъ случаѣ церкви графства Смѣянскаго, бывшія доселѣ въ вѣдомствѣ протопопа Черкасскаго, отлучить въ правленіе одному изъ Смѣянскихъ, къ коему поближе будетъ. О чемъ также дать знать предложеніемъ“.

Дѣло № 54, л. 12.

119.

1788 г. Августа 31. Письмо Кіевского митрополита Самуила къ епископу Переяславскому Виктору.

Псковской и Рижскій архіепископъ Иннокентій извѣстилъ митрополита Кіевского, что рижскіе купцы въ поданномъ ему прошеніи жалуются, что въ Сурдецкомъ монастырѣ нѣтъ настоящаго начальника, нѣтъ постоянныхъ и монаховъ; призываетъ сюда изрѣдка намѣстникъ Виленскаго св. Духова монастыря и забираетъ съ собою все, что жертвуютъ богомольцы на Сурецкій монастырь, славящіися чудотворною иконою Божіей матери. Намѣстнику Виленскаго св. Духова монастыря строжайше предписано впредь ничего не брать изъ Сурецкаго монастыря; епископу Виктору предложено назначать въ Сурецкій монастырь постоянного самостоятельнаго начальника.

Преосвященный Викторъ, епископъ Переяславскій и коадьюторъ митрополіи Кіевской, возлюбленный во Христѣ братъ!

Прошлаго 784 г. марта 11 дня присланнымъ ко мнѣ, синодальный членъ преосвященный Иннокентій архіепископъ Псковскій